

Ha a *Jellemisme* tudományos jelentőségét igazságosan akarjuk megállapítani, bírálatusunkban nem helyezkedhetünk a tudomány mai álláspontjára, hanem mérlegelnünk kell azt a körülményt, hogy a karakterológia száz évvel ezelőtt még csak gyermekkorát élte, s azóta nagy fejlődésen ment keresztül. Schütz Antalnak 1927-i jóslata, amely szerint a karakterológia „a közel jövő várományosa”, éppannyira valónak bizonyult, mint Brandenstein megállapítása: „A karakterológia elmélet lesz az egész emberről és életéről, s ezt az ember addig építi, amíg él” (88. l.). E fejlődésnek, gazdagodásnak megfelelően a karakterológia tartalom, irány és módszer dolgában számos elágazást mutat,¹² amelyeknek közös vonása az, hogy a karakterológiai tulajdonságok kiderítése teljesen tapasztalati empirikus kutatást kíván. Rónay Carusszal egyetemben ezt az alapvető leíró jellemtant, a *karakterográfiát* művelte, jellemrajzokat adott, és ezzel az életközelségnek ama síkján mozgott, amelyet büntetlenül ma sem lehet elkerülni. Minthogy munkáját a történelmi jelentőség mellett tudományos érték is megilleti, Rónayt joggal tekinthetjük a magyar karakterológia úttörőjének.

Kemény Ferenc.

MAGYARRÁ NEVELÉS.

Hazafias szempontból egész nevelésünk nagy kívánnivalókat mutat fel. Maga a hazafiaság, hazafias érzelem nem hiányzik ugyan sem nevelésünkben, iskolai tanításunkból, sem pedig népünk lelkéből. A magyar határozottan hazafias nemzet. Hazafiaságunk azonban nem helyes és nem realiztikus hazafiaság. Az önmegelégedettségünket és hiúságunkat megsemmisítéssel fenyegető valóságból ez a hazafiaság az ábrándok és illúziók világába menekül, nem cselekvésben, okos és szívós tevékenységben, hanem tétlen érzelmekben, sokszor csak görögütözes álpátoszban és szólamokban nyilvánul meg. Ha őszinte is a hazafias érzelem, nálunk tétlen rajongásban folyik szét, sokszor álszent, üzletet kötnek vele, és elkerülik a gyakorlati, erkölcsi végkövetkeztetéseket. A helyes és realiztikus hazafias neveléssel, amely a hibáinkat és erényeinket egyaránt feltáró, az elbizakodottság és kislelkűség között aristotelesi helyes közepet jelentő önismereten, a hazai földdel kapcsolatban nemzeti értékeinket számontartó honismereten, a magyar valóság és magatartás kérdéseit vizsgáló magyarságtudományon alapul: alig foglalkozunk, tudományos és gyakorlati pedagógiánk ezeket a szempontokat feltűnően elhanyagolja. Holott nem kétséges, hogy

¹² Már Carus (Psychologie II., 354–55) megemlíti a következő differenciálást: Charakterschilderung, Charakterbeschreibung, Charakterzeichnung. Ugyanott (436–72) kisebb dolgozatainak ezt a közös címet adja: Psychologische Skizzen.

válságos korunkban létküzdelmet vívó, rokontalan és kicsiny népünknek a veszített háború és országcsontítás után, lefegyverezve, a neveléstől is elsősorban azt kell várnia, ami erőt, képességet és áldozatkészséget ad neki a fennmaradásra, sorsának javítására. Bizonyos elvi aggályok, a magyarrá nevelés feladatának félreértése, lényegének félreismerése, fogalomzavarok és a különböző problémások összezavarása tartanak vissza a magyarrá nevelés elméletétől és gyakorlatától. Ezért ennek a cikknek szempontja és célkitűzése nemleges: félreértéseket akar eloszlatni; azt akarja megállapítani, mi *nem* a magyarrá nevelés; mi az, ami nem tartozik a nemzetnevelés lényegéhez, ami nem szükségkép jár vele együtt.

A magyarrá nevelés természeténél fogva megbecsüli a magyar fajt és vért, mert e földön a vér sorsa egyúttal a szellem sorsa is, a szellem csak a véren, a vitalitáson át, attól hordozva tud megnyilatkozni. Mégsem okvetlenül kell, hogy a magyarrá nevelés pedagógiája magáévá tegyen bizonyos, túlzott fajbálványozással torzult ideológiákat, amelyek a fajbiológiai szempontokban látják a legfőbb mértéket még a szellemi javak számára is. A tudomány, erkölcs, vallás, művészet, kultúra csak részben nemzeti jellegű, másrészt az egész emberiségnek közkincese. Tévedés viszont a kultúrát egészében is kozmopolitának vélnünk, nemzetfelettinek, mert a kultúrának ama javai, amelyek az utókor egyetemes emberi érték gyanánt tisztel, eredetileg mindig nemzeti talajból fakadtak. Homeros jellegzetesen görög, Shakespeare tipikusan angol, alkotásaiban is. Épp mert specifikus nemzeti és faji, népi sajátosságokat fejlesztettek ki magukban és műveikben, épp ezért tudtak adni többet, mint csak nemzetit, csak a saját nemzetük számára értékeset, épp azért adtak egyetemes emberit. Amint *Goethe* tanítja: minden dolog akkor éri el természetének tökéletességét, ha specifikus természetét túllépi. Ez a tényállás jelenti egyfelől azt is, hogy a nevelés végső célját, a humánumot, csak a nemzeti jellegzetességeken át tudjuk elérni; de jelenti másfelől az egyes népfajoknak és nemzeteknek kiegészítésre szoruló, önmaguk számára nem elégséges voltát is. A végső és legmagasabb mindig a szellemi és ennyiben részint nemzetfeletti, nem a csak nemzeti vagy éppen merőben fajbiológiai. Ezt azonban csak a nemzeti lélek és szellem mélységein át tudjuk elérni. Félreértése tehát a magyarrá nevelésnek, ha csak vitalisztikus és fajbiológisztikus ideológiákhoz kötve tudjuk elgondolni; de félreértés az is, hogyha valami kozmopolita humánumot tűzünk ki a nevelés végső céljául, és így a nemzeti szempont a nevelésben — a legjobb esetben is — csak valami járulék lesz, amelyet a végcél szervesen nem rejt magában. Az egyetemes kultúrának megnyílt magyar szellem, a magyar humanizmus, igenis lehet a nevelés végcélja.

Másik félreértése a nemzeti nevelésnek, ha pártpolitikai hatalmi érdekek szolgálatában állónak képzeljük el, ha csak

pártiktatúrán alapuló étatizmusnak, állami totalizmusnak eszközét látjuk benne. A helyes és egészséges individualizmus éppúgy vagy inkább megfér a nemzeti nevelés gondolatával, mint a közösség túlszoros kötelekeit kívánó antiliberálizmus. A magyar szabadságszeretettel pl. leginkább Petőfi és Kossuth hazafiassága rokon, amely a nemzeti és népszabadság elvét igenli, szemben a hangyaállam és méhecsalád mai, totalisztikus eszményeivel. Ugyanígy a magyarrá nevelés jelenthet ugyan fokozott nemzetvédelmi készségre való nevelést is, de nem okvetlenül jelent egyoldalú katonai és spártai nevelést, militarizmust. A francia állameszmény, amely szerint az államban a civilek az urak, éppúgy megfér a hazafisággal, mint Japánban a katonai diktatúra.

Mivel a nemzeti szellem nem egyszerűen függvénye a fajnak, fajbiológiai tényezőknek, a nemzet hazafias tagjainak köréből nem lehet kizárni a vér szerint más fajtól eredőket sem. Ez igazságtalanság volna velük szemben, akik történetünk folyamán egy Nagy Lajost, Hunyadit, Zrínyit, Petőfit stb. adtak nemzetünknek. Továbbá annyira idegen vérről kevert népfaj esetében, mint a magyar, a legnagyobb veszedelem is volna merő fajbiológiai alapra helyezkedni. Csak annyit tehetünk, hogy az érzületükben igaz magyar, bár idegen származású egyedeket a gyakorlatban, a magyar életben megkülönböztetjük a csupán magyarul beszélő, de érzületükben nem magyar személyiségektől, és ezekkel az utóbbiakkal is barátságban élünk ugyan együtt, de megköveteljük tőlük, hogy ne legyenek elősdi álmagyarok, hanem nyíltan és őszintén a magyarországi nemzeti ségek valamelyikének tagjai körébe sorozzák magukat. A magyar nevelés intézői azonban csak igaz magyar érzületűek lehessenek, *lelkükben* oláh vagy sváb vagy tót személyiségek csak a nemzetiségi iskolaügyekben vállalhatnak becsülettel szerepet.

Ismét más félreértés a magyarrá nevelést a keresztény világnézettel ellentétben állónak elképzelni, és csak valami újpogányságnak vagy nemzeti vallásnak, nemzeti mítosznak alapján felépíteni. Amint a valóságban nincs csak-nemzeti, sem csak általános emberi, hanem a kettő kiegészíti egymást, egymásnak feltétele, éppúgy lehet a vallás nemzetfeletti, anélkül, hogy nemzetellenes volna. A keresztény erények a nemzetnevelés és a lelki fajnemésítés nélkülözhetetlen kellékei; viszont pl. a középkori germánság ép, meg nem kopott vitalitása a hanyatló, népileg zagyva, vitalitásában gyenge rómaiaknál méltóbb hordozója lett a kereszténységnek. Célzerű népesedési politika, magasabb színvonalú parasztság, tiszta családi élet, küzdelem minden piszok és aljasság ellen stb., mindezek oly célok, amelyeket kereszténység és hazafiasság egyaránt a mágáénak vallhat.

Nem szabad összetévesztenünk a magyarrá nevelést korunk uralomra törő kispolgári félműveltségével sem, amely népműveltséget emleget a magas műveltséggel szemben, és e szó-

lam mögé bujtatja titkos irigységét, amely a tudományos szakműveltséget és általában minden magas színvonalú, csak kevesek által elérhető műveltséget le akar alacsonyítani. Nem csupán tömegmagyarrá nevelésre van szükség, hanem magyar kulturális vezetőréteg nevelésére is.

Annak a kérdésnek részletes tárgyalása, hogy milyen módon és arányban egyesíthető pl. a tanítási anyagban a nemzeti nevelés szempontja és tárgyköre az egyetemes művelődési javak átadásával, már átvezet a módszer stb. problematikájához, és e rövid cikk keretén belül nem tárgyalható. Csak annyit jegyzünk meg általánosságban, hogy a magyarrá nevelés nem jelent az iskoláknak máris túlsúlyt anyaga számára lényeges újabb megterhelést, sem nem jelenti fontos, de nem jellegzetesen magyar anyag mellőzését. Lényeges a nézőpont és a koncentráció. Az idegen anyagot mindig abból a szempontból tanítjuk, hogy mennyiben van szükségünk rá a magyar szellem és műveltség emelésére, kiegészítésére; ezt tudatosítsuk a tanulóval. A magyarság legyen a koncentrációs központ, mindent arra vonatkoztassunk. Így a magyarrá nevelés egységesítést és egyszerűsítést, nem pedig további didaktikai túlhalmozást fog jelenteni.

Noszlopi László.

IRODALOM.

Fináczy Ernő: Didaktika. F. E. egyetemi előadásai. Kéziratából sajtó alá rendezték tanítványai: *Balassa Brunó, Nagy J. Béla, Prohászka Lajos.* Budapest, 1935. A Studium kiadása. (N. 8-r., IV+168 l.) Ára 5:50 P.

Végigpillantva a magyar neveléstudománynak és általában a magyar pedagógiai életnek több mint félszázados fejlődésén, megállapíthatjuk, hogy a budapesti egyetem önálló pedagógiai tanszékének körülbelül egy emberöltő óta nagy szerepe és jelentősége volt a fejlődés rendszeres menetében és a mai, szépen virágzó nevelésügynek kialakulásában. Magyarország tudvalevőleg első volt az európai országok közül, melyek e tudományszaknak külön katedrákat állítottak, először a budapesti és a kolozsvári (majd szegedi) egyetemen, később Debrecenben és Pozsonyban (majd Pécsset). Nem szakította ugyan el alaptudományától, a filozófiától — hiszen ez nem is lehetséges —, de önállósította. Az egyetemek legáltalánosabb típusában, mely a német kultúra fejlődésével alakult ki Európában, a legtöbb egyetemen a legújabb időkig a filozófia és a pedagógia egy-egy tanszékben volt egyesítve, még akkor is, ha párhuzamos filozófiai tanszékek állottak fenn az illető egyetemen.

Az első önálló pedagógiai tanszék 1870-ben alakult a budapesti tudományegyetemen, a múlt század nem is különösebben kiváló szellemű, de rend-